

Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunnan kokous

Aika 14.5.2024 klo 12–14, HYBRIDI-kokous [oikeusministeriö (Eteläesplanadi 10, kokoustila Kiinnitys) TAI Teams-etäyhteys]

Osallistujat

Keinänen Jari, johtaja, STM
Järvinen Saija, neuvotteleva virkamies, OM (puheenjohtajan sijainen tässä kokouksessa)
Tykkyläinen Juha, kärjätuomari, Päijät-Hämeen kärjäoikeus
Mäenpää Pia, valtionsyyttäjä, Valtakunnansyyttäjän toimisto
Jauhiainen Aino, väitöskirjatutkija, KRIMO/HY
Hakkarainen Jenni, väitöskirjatutkija, KRIMO/HY (varajäsen)
Kankainen Heidi, johtava asiantuntija, SM
Koivukangas Jaana, kehitysjohtaja, RIKU
Rikberg Lars, sovittelujohtaja, Länsi-Uudenmaan sovittelutoimisto
Svensk Merja, vapaaehtoissovittelija, Helsingin sovittelutoiminta
Toivonen Anne, kouluttaja, Aseman lapset ry
Juuti Ari, erityisasiantuntija, RISE
Laurila Riku, asiointipäällikkö, Varsinais-Suomen hyvinvointialue (varajäsen)
Elonheimo Henrik, kehittämisspäällikkö, THL, neuvottelukunnan asiantuntija
Rimpilä Ilona, erityisasiantuntija, THL, siht.

Poissa

Heikkinen Pekka, poliisitarkastaja POHA
Kinnunen Arne, kehittämisneuvos, OM
Korpela Annika, lakimies, Suomen kuntaliitto (varajäsen)

Kutsuttuna

Muila Merja, OM
Laitonen Jonna, THL

1. Kokouksen avaus, edellisen kokouksen muistio ja kuulumiset KKO-vierailulta

Edellisen kokouksen muistio hyväksytty.

Vierailun tavoitteena oli tutustuminen KKO:n toimintaan ja toisaalta sovittelutietouden lisääminen. Korkeimman oikeuden päätehtävä on antaa ennakkopäätöksiä ja ohjata näin lainkäyttöä. Eivät ota kantaa oikeuspoliittisiin kysymyksiin (ml. lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltä).

2. Tilannekatsaus ajankohtaisiin asioihin

Lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltä koskevan lainmuutosvalmistelun tilanne

Keinänen alustaa. Kerrataan asian poliittisista taustoista, keskeisistä ongelmista sekä muutosprosessissa määriteltävistä käsitteistä. Näistä saatu linjauksia poliittisesta päästä. Myös lähisuhteessa tapahtuvan seksuaaliväkivallan sovittelun kieltäminen tulee esitykseen mukaan. Yleisesti ottaen seksuaaliväkivallan sovittelua ei kuitenkaan kielletä.

Muutosprosessissa keskusteltu oikeusministeriön hallinnonalan laeista ja niiden muuttamisesta. Tällä hetkellä käsitys, että niitä ei muuteta. Sovittelulain muutoksen

Ilona Rimpilä

14.5.2024

valmistelussa kartoitettu laajasti positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia. THL:n ja sovittelutoiminnan kautta on saatu rekisteriaineistoa esityksen tueksi.

Esitys lausuntokierrokselle toukokuun lopulla. Lausuntopalvelu kaikille avoin (lausuntopalvelu.fi), mutta lausuntopyyntö lähetetään tietyille keskeisille tahoille. Mahdolliset yksityishenkilöiden antamat lausunnot sisällytetään myös yhteenvedoon, mutta pienemmällä tarkkuudella kuin virallistahojen lausumat. Lausuntoaika 6 viikkoa. Tavoitteena, että esitys annettaisiin elokuun loppuun mennessä. Voimaantulo 1.1.2025. Perustuslakivaliokunnan käsittely mahdollinen, mikäli lausuntokierroksella perusteita tähän löytyy. Vaikka kieltä tulee rajoittamaan sovittelutoimistojen työtä, vapautuva resurssi tulee jäämään sovittelutoiminnalle. Se olisi tarkoitus suunnata etenkin lasten ja nuorten sovittelujen lisäämiseen ja kehittämiseen.

Keskustelua siitä, että esityksessä kuvattu lähisuhdeväkivallan käsitteellinen laajuus pohdittava. Vaikka esim. naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumista käsittelevä (NKV) direktiivi lähtee perheväkivallan käsitteestä, tässä hallituksen esityksessä määritelmä on laajempi. Liian laaja sovittelukieltä voi loukata uhrien oikeuksia.

Sovittelutoimistojen talous

Lisätalousarviossa on ollut esitys lisärahoituksesta sovittelutoiminnalle (500 000 €). VM ei tätä puoltanut, mutta lisäselvitys toimitettiin. Ensi viikolla selviää, saadaanko rahoitus. Jos asia menee läpi, lisäys voi olla mahdollista saada läpi talousarvioonkin.

Sovittelun siirtohankkeen tilanne

Muill esittelee hallitusohjelmaan kirjattua sovittelun siirtoa. Siirtosuunnittelua on tehty jo edellisellä hallituskaudella. Nyt toteutetaan aluksi Oikeuspalveluviraston perustaminen. OAEV-piirit siirtyvät sinne. Pääjohtaja on valittu (Esa Kyllästinen). Hän vastaa valmistelutyöstä. Virasto voi itse vastata organisaatorakenteestaan.

Talous- ja velkaneuvonnan siirto (joka toteutettu 2019) on referenssi, jonka mukaan myös sovittelun siirtoprosessi toteutetaan. Nyt pohdinnassa siirtosuunnittelun aikataulu ja rahoitus. Siirron kertaluonteiset kulut suuret. Toistaiseksi tähän ei ole lisärahoitusta osoitettu. Tuottavuustavoitteet ja säästötavoitteet ovat uusia, niitä ei ole aiemmin huomioitu, eli hallitus joutunee käymään hallitusohjelmaa uudelleen läpi.

Keskusteltu, että tuore kehyspäättös asettaa siirron vaakalaudalle. Säästöt koskevat oikeusapu- ja edunvalvontasektoria. Tilanne tulee olemaan hankala, mutta hallitusohjelmakirjauksella on painoarvoa. On mahdollista, että siirto poistetaan hallitusohjelman hankkeista tai lykätään sitä myöhemmäksi hallituskaudelle. Riihipäätökset tulevat julkisiksi elokuun alkupuolella.

3. Sovittelu, Ankkuritoiminta ja katuväkivalta

Ankkuritoiminnan koordinaatio ja tilanne nyt

Kankainen alustaa. Hallitusohjelma lähtee liikkeelle siitä, että ankkuritoimintaa kehitetään. SM:ssä on ankkuritoiminnan hallinnonalakoordinaatio, myös POHA:ssa paljon meneillään kehittämisen osalta. Poliisihallitus on ohjannut poliisiyksilöitä siitä, miten

Ilona Rimpilä

14.5.2024

ankkurin tulisi olla osana poliisin rikostutkintaa. Tämä voi muuttaa ankkurityön luonnetta. Ei ole selvää, kuinka paljon muutosta nykytilaan tulee. Ankkuri toimii noin 50 paikkakunnalla.

Rimpilä kertoo, että POHA:n ja THL:n yhteistyöpäivässä (7.5.) käsiteltiin sovittelun ja ankkuritoiminnan yhteistyön tiivistämistä. Raja-aitojen madaltaminen on tärkeää, esimerkiksi kouluilla on ilmennyt erilaisia rajoituksia siinä, millä edellytyksin aloitteita voisi tehdä suoraan. Myös sovittelutietous on yksi kehittämisen kärki.

Tuomioistuimen näkökulmasta on selvää, että nuoren rikoksentekijän vastuunottoa pitäisi käsitellä myös muualla kuin tuomioistuimessa. Sovittelussa joutuu kohtaamaan teon seuraukset toisella tavalla. Sovittelijan kanta on, että sovittelu ei saisi olla kuitenkaan "helppoa" nuorelle. Uhrin aseman turvaaminen tulisi olla keskiössä tässäkin.

Sovittelun rooli nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemisen ja torjumisen toimenpideohjelmassa

Järvinen kertoo, että toimenpideohjelma on laaja. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaan nuoriso- ja jengirikollisuuden lisääntyminen tunnistetaan vakavaksi ongelmaksi ja hallitus on sitoutunut ottamaan käyttöön tarvittavat keinot nuoriso- ja jengirikollisuuden määrätietoiseksi torjumiseksi ja vähentämiseksi. Ongelman ratkaisemiseksi hallitus toteuttaa laajan joukon sekä kovia että pehmeitä toimenpiteitä. Ilmiöön puuttuminen vaatii moniammatillista otetta. Muutokseen otetaan mukaan koko yhteiskunta, lähtien kotien ja vanhempien kasvatusvastuun tuesta sekä syrjäytymisen ja syrjinnän vastaisesta työstä aina kotoutumis- ja maahanmuuttopolitiikkaan saakka.

Tässä ohjelmassa painopiste on *vakavan* väkivallan ehkäisyssä, ja ohjelman lisäksi väkivaltaa ja kiusaamista ehkäiseviä toimia edistetään muissakin kansallisissa ohjelmissa eri tasoilla (esim. Valtion nuorisopoliittinen ohjelma, Väkivallaton lapsuus – toimenpideohjelman seurantaraportti). Kaikkein optimaalisin tilanne olisi, että kaikissa ohjelmissa vietäisiin asiaa eteenpäin yhdessä.

Nuorten osallisuus ja syrjäytymisen ehkäisy on tärkeä näkökulma. Ohjelman painopiste on nuorissa, joiden osalta rikollista käytöstä on jo tunnistettu. Hallitus haluaa, että huoltajia ja nuoria motivoidaan sekä vastuutetaan enemmän. Sovittelu mainitaan tässä yhteydessä useassa toimenpiteessä. Ohjelman toimeenpanoon on kehysriihessä sovittu 2 miljoonaa. Suoraan sovittelun käytön edistämiseksi ei ole tulossa rahaa. Toimenpideohjelman seuranta ja koordinaatio on oikeusministeriössä ja Rikosentorjuntaneuvostossa. Eri ministeriöt vastaavat kukin vastuullaan olevista toimenpiteistä

Sovittelu ja TE-määrärahahankkeet

Jonna Laitonen esittäytyy. Hän aloittanut Nuorten katuväkivaltaa ennalta ehkäisevän kokonaisuuden projektipäällikkönä THL:ssä. Kokonaisuus on käynnistynyt helmikuussa 2024. Kokonaisuus toteutetaan terveyden edistämisen määrärahalla. Tarkoitus ehkäistä katuväkivaltaa.

Primääritasolla tarkoitus vahvistaa tietopohjaa, sekundaari- ja tertiääritasot puuttuvat siihen, kun jotain on jo tapahtunut. Toimenpidekokonaisuuksia on viisi. Kolmas kokonaisuus liittyy rikos- ja riita-asioiden sovitteluun sekä ankkuritiimeihin. Tavoitteena

Ilona Rimpilä

14.5.2024

on kehittää tapoja reagoida nopeasti katu- ja jengiväkivaltaan liittyviin ongelmiin. Hakuaika 13.5. - 17.6.2024.

Keskusteltu siitä, miten varmistetaan, että hankeosaaminen osataan koota ja osaamispääoma säilyy vielä hankkeiden jälkeen. Laitosen mukaan tarkoitus on, että ei keksitä uutta, vaan vahvistetaan olemassa olevia hyviä käytäntöjä. Sovittelutoiminta voi myös olla hakija. Edellytyksenä on monitoimijaisuus. Molemmissa painopisteissä tämä on keskeistä. Halutaan huomioida kaikki meneillään olevat ohjelmat ja välttää päällekkäisyyttä. TE-määrärahan sivulla on kuvaukset painopisteistä, sinne lisätään myös hankkeiden nimet. Tutkija tekee arviointitutkimusta valituista hankkeista.

Osioiden II ja III hankkeet kohdistuvat alle 25-vuotiaisiin (vanha jälkihuollon yläikäraja), ensimmäinen painopiste kohdentuu alaikäisiin (koulu).

4. Neuvottelukunnan loppukausi 14.5. - 31.7.2025

Rimpilä esittelee päivitetyn toimintasuunnitelman. Katsottu, että loppukaudella olisi hyvä fokusoida työskentelyä vain yhteen erityisryhmään, tässä tapauksessa lapsiin ja nuoriin. Pohdittu myös, onko neuvottelukunnan rooli lainmuutosvalmistelussa vain seuraaminen vai lisäksi vaikuttaminen. Rimpilä korjaa luonnosta näiden muutostoiveiden mukaisesti.

5. Muita asioita

Muita asioita ei ehditty käsittelemään. Sovittu, että näistä tiivistelmä muistioon:

- **Vapaaehtoissovittelijoiden valtakunnallinen seminaari Hämeenlinnassa 27.-28.4.2024.** Tapahtumaan osallistui noin 380 vapaaehtoissovittelijaa, erittäin onnistunut tapahtuma: 179 palautteenantajasta 174 oli tapahtumaan "erittäin tyytyväisiä". Seuraava valtakunnallinen seminaari Kuopiossa marraskuussa 2025.
- **EFRJ konferenssi Tallinnassa 28.-31.5.2024.** Elonheimo, Svensk ja Jauhiainen osallistuvat. Elonheimolla konferenssissa posterit (lähisuhdeväkivallan sovittelua koskeva maavertailu).
- Neljännet **Sovittelijapäivät** tullessaan järjestämään Tampereella 7.-8.4.2025. Järjestelyt aloitettu.
- **RJNord 12.-14.5.2025.** Ahvenanmaan rauhaninstituutti haki ja sai rahoituksen pohjoismaisen, restoratiivisen oikeuden seminaarin järjestämiseen Pohjoismaiselta ministerikomitealta. Järjestelyissä mukana THL, OM, Naapurisuussovittelun keskus sekä Tanskan ja Norjan edustajat.
- Sovittelun **uudet esitteet** on julkaistu. Esitteet jaossa digitaalisesti mm. THL:n sivuilla. Omat esitteet lasten ja nuorten sovitteluille, lähisuhteissa tapahtuneiden rikosten sovittelulle ja riita-asioiden sovittelulle. Lisäksi kaksi erikokoista perusesitettä. Kieliversiot ruotsi, englanti, saame (koltan, pohjois), myöhemmin julkaistaan myös inarinsaame sekä selkokieli.
- **Uusia ohjemateriaaleja ja muita julkaisuja** tulossa tämän vuoden aikana THL:n tuottamana: Conferencing-opas, Alaikäiset ja vajaavaltaiset sovittelussa, Rikos- ja riita-asioiden sovittelun tilastot 2023
- **Rikos- ja riita-asioiden sovittelun kehittämispäällikkö virkavapaalla 1.9.2024 - 31.5.2025.** Rimpilä sijaistaa, Rimpilän tehtävään haetaan sijainen THL:n yt-neuvottelujen jälkeisellä ilmoittautumismenettelyllä, tarvittaessa myös ulkoisella haulla.

Seuraavat kokoukset (hybridi)

Ilona Rimpilä

14.5.2024

- tiistai 17.9. klo 9.30–15 (tässä siis vierailu sekä kokous, Rimpilä tiedottaa tarkemmin)
- tiistai 3.12. klo 12–14